

Ks. MARIUSZ SZMAJDZIŃSKI

Wyższe Seminarium Duchowne w Łodzi

APOKALIPSA ADAMA – WPROWADZENIE I PRZEKŁAD

THE APOCALYPSE OF ADAM – INTRODUCTION AND TRANSLATION

ABSTRACT: The *Apocalypse of Adam* (ApAd) is a revelation given to Adam by three angels in the year of his death. It was dictated by him to his son Seth. Also, the angels inscribed it on a high mountain rock. This revelation describes the first fall and concerns the subsequent history of the world and the salvation of the Gnostic elects. The currently-known text of ApAd is the last tractate in the fifth codex from Nag Hammadi. It is a Coptic translation from the second half of the fourth century CE. The original text was written in Greek and (probably) comes from the beginning of the second century CE. ApAd presents very early forms of the Gnostic myths and has no references to the New Testament. Its main theme is borrowed from Genesis chapters 1–9. Aside from a short introduction and two conclusions, there are two main parts to ApAd. One of them is Adam's story of how god, who created him and Eve, divided them and deprived them of the divine glory and eternal life which they had at the beginning. Then Adam lost his *gnosis*. One of the reasons for this was his sexual desire for Eve. The second part reveals the fate of Adam's descendants (Noah and 400,000 sons of Ham and Japhet), especially the great punishments which are to be sent by the creator god (flood, fire, final extermination). In the final act the "Illuminator of Knowledge" will be revealed to the world. He will save the chosen people (i.e. the Gnostic race), who will recognise him. The Illuminator will bring to them the light (the true *gnosis*) which gives greater knowledge and the possibility to know the true god. This is a reason for the final division of humankind into two groups: one of them will enjoy the favour of the creator god, and the other will enjoy the favour of the true god. The last apocalyptic judgment will take place. The translation from Coptic is made on the basis of the following editions: A. Böhlting, P. Labib, *Koptisch-gnostische Apokalypsen aus Codex V von Nag Hammadi im koptischen Museum zu Alt-Kairo*, Halle Wittenberg: Sonderband 1963, pp. 96–117 and G. MacRae, *The Apocalypse of Adam, w: Nag Hammadi Codices V, 2-5 and VI with Papyrus Berolinensis 8502, 1 and 4*, ed. D. Parrott (NHS 11), Leiden: E.J. Brill 1979, pp. 154–195.

SŁOWA-KLUCZE: *Apokalipsa Adama*, Nag Hammadi, mit gnostyczny, Oświeciciel Wiedzy
KEYWORDS: *the Apocalypse of Adam*, Nag Hammadi, gnostic myth, Illumination of Knowledge

1. WPROWADZENIE

Apokalipsa Adama (ApAd) należy do gnostyckich sekretnych objawień/apokalips. Jest ona spisana w formie ostatniego pouczenia, które Adam przekazuje swojemu synowi Setowi przed śmiercią. Jest to więc swego rodzaju testament. Sam Adam otrzyma to objawienie od trzech tajemniczych mężów, którzy umieścili je na wysokiej górze (85,10–11; być może jako wyryte na tablicach). To jego ostatnie pouczenie dotyczy – najogólniej – Seta i jego potomków. Opowiadanie rozpoczyna się od opisu upadku Adama, który w gnostyckiej wersji, niewiele ma wspólnego z przekazem biblijnym. Następnie jest mowa o potopie, przemieszczaniu się ludzi oraz zesłaniu ognia, co w pewnym sensie odpowiada opisowi zniszczenia Sodom i Gomory. Wszystkie te katastrofy, o kosmicznym wręcz zasięgu, są ukazane jako dzieło boga-stwórcy, który – powodowany zazdrością – w ten sposób zamierzał zgładzić bezpowrotnie pokolenie Seta. Za każdym razem ze skuteczną, wręcz zbawczą pomocą przychodzą mu istoty z nieba. Głównym wybawicielem jest jednak „Oświeciciel wiedzy”, który także doznaje prześladowań. Jemu poświęcony jest dość długi poetycki fragment pisma, łączący wiele mitów zaczerpniętych z różnych tradycji i religii. Opowieść trzynastu królestw przedstawia pochodzenie tej postaci. Poznanie prawdy o „Oświecicielu wiedzy” jest przywilejem pokolenia, które nie należy do żadnego z tych królestw. Jego członkowie bowiem są przez niego samego oświeceni. To właśnie gnostycy-Setianie.

1.1. TEKST

Tekst ApAd jest znany z kolekcji koptyjskich (dialekt sahadyski) manuskryptów znajdujących się w bibliotece w Nag Hammadi. Dokładnie jest to piąty i ostatni zarazem traktat w Kodeksie V (64,1–85,32), poprzedzony innymi utworami, które też są określone jako apokalipsy (*Apokalipsa Pawła* i 1–2 *Apokalipsa Jakuba*). Tekst ten jest datowany na drugą połowę IV wieku. Nie zachował się w dobrym stanie, dlatego często pojawiają się w nim ubytki. Manuskrypt jest przechowywany w Koptyjskim Muzeum w Kairze. Do momentu odkrycia Kodeksu V w Nag Hammadi tekst ApAd nie był znany. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ApAd jest jedynym gnostyckim tekstem z Nag Hammadi, który znalazł się w dwutomowej kolekcji apokryfów wydanych przez Jamesa H. Charleswortha¹.

¹ Por. G. MacRae, *Apocalypse of Adam*, w: J.H. Charlesworth (red.), *The Old Testament Pseudepigrapha*, t. 1, London: Darton, Longman & Todd, 1983, s. 707–719. Ogólne wprowadzenie do ApAd podają m.in.: R. Rubinkiewicz, *Wprowadzenie do apokryfów Starego Testamentu*, Lublin: Redakcja Wydawnictwa KUL, 1987, s. 115–116; Ch.W. Hedrick, *Adam, Apoca-*

1.2. JĘZYK ORYGINALNY, DATA, POCHODZENIE, ZNACZENIE

Podobnie jak większość koptyjskich dokumentów z Nag Hammadi, tak i ApAd jest tłumaczeniem z języka greckiego. Forma gnostyckich mitów wskazuje na jego bardzo wczesne pochodzenie. Ponadto daje się zauważyć brak jakichkolwiek wpływów nowotestamentowych czy chrześcijańskich. To pozwala przypuszczać, że na ApAd (tak samo jak i na gnostycyzm reprezentowany przez to dzieło) miała bezpośredni wpływ apokaliptyka żydowska². Kolejną pomocą w ustaleniu przybliżonego czasu powstania dzieła mogą być odniesienia do chrztu znajdujące się w końcowej partii tekstu. Być może utwór ukazuje jakieś ówczesne napięcie między żydowską praktyką a gnostykami, którzy zerwali z nią. Sam oryginał można datować na początek II w. po Chr., choć hipotez jest sporo, specjaliści wahają się między końcem I a IV wieku. Dokument niewątpliwie zawiera szereg wcześniejszych tradycji (obecnych np. u Józefa Flawiusza, *Dzieje dawnego Izraela* 1,67–71). Przyjęcie wcześniejszej daty rodzi jednak pytanie o miejsce powstania ApAd. Epifaniusz wydaje się wiązać ten utwór z sektą archontyków, którzy w jego czasach działali m.in. w Palestynie. Ostatecznie trudno jednak wiązać ApAd z tą sektą, ale palestyńskie środowisko nie jest wykluczone. Obecnie znany rękopis

---

lypse of, w: D. Freedman (red.), *The Anchor Bible Dictionary*, t. 1, New York: Doubleday, 1992, s. 66–68; P. Perkins, *Adam, Apocalypse of*, w: K. Doob Sakenfeld (red.), *The New Interpreter's Dictionary of the Bible*, t. 1, Nashville: Abingdon Press, 2006, s. 51.

² Por. Ch.W. Hedrick, *Adam, Apocalypse of*, s. 68; G. MacRae, *The Coptic-Gnostic Apocalypse of Adam*, *HeyJ* 6 (1965), s. 27–35. Autor uważa, że ApAd jest przykładem synkretycznego rozwinięcia późnojudaistycznych spekulacji na temat wybawcy (np. fragment o „Oświecicielu wiedzy” jest gnostyckim midraszem do Pieśni o Słudze Jahwe). Z samą tradycją judaistyczną łączy ApAd P. Perkins (*Apocalypse of Adam: The Genre and Function of a Gnostic Apocalypse*, *CBQ* 39 (1977), s. 382–395), który interpretuje ją jako kontynuację apokryficznych testamentów o zabarwieniu apokaliptycznym, a także przedłużeniem literackiej tradycji o Adamie. Znacznie więcej wpływów na ApAd wlicza A. Böhling (*Jüdisches und iranisches in der Adamapokalypse des Codex V von Nag Hammadi*, w: *Mysterion und Wahrheit: Gesammelte Beiträge zur spätantiken Religionsgeschichte*, Leiden: E.J. Brill, 1968, s. 149–161). Jego zdaniem, na ApAd wpłynął gnostycyzm pochodzenia irańskiego, judaistycznego, mandejskiego oraz mitraizm. Utwór ten jest przykładem przedchrześcijańskiego ukazania idei odkupiciela. Krytycznie do tych poglądów odnosi się M. Yamauchi (*Pre-Christian Gnosticism. A Survey of the Proposed Evidences*, London: Tyndale Press, 1973, s. 109–115). Autor wykazuje, że szereg epizodów w części poświęconej „Oświecicielowi wiedzy” (a więc dokonywanie znaków i cudów, opozycja potęg, kara poniesiona na ciele, zstąpienie świętego ducha [77,1–18]) są wyraźnymi nawiązaniem do wydarzeń z życia Jezusa. Podobnie wzmianka o narodzeniu dziecka z dziewicy, wygnaniu ich z wioski na pustynię i żywieniu go tam (79,19–24) jest nawiązaniem do Ap 12,13–14, a także do dziewiczych narodzin Jezusa i Jego kuszenia na pustyni. Za chrześcijańskim pochodzeniem ApAd opowiada się także G. Shellrude (*The Apocalypse of Adam: Evidence for a Christian Gnostic Provenance*, w: M. Krause [red.], *Gnosis and Gnosticism* [NHS 17], Leiden 1981, s. 82–91), który – oprócz nowotestamentowych nawiązań – wyróżnia w tym utworze dwie grupy oświeconych (= zbawionych) jako znak przyjęcia Żydów i pogan do wspólnoty, co jest nawiązaniem do rozwijającego się chrześcijaństwa.

pis jest najprawdopodobniej rezultatem procesu rozwoju tekstu – pewne elementy zostały rozwinięte na kolejnych etapach. Może to być również cenny przykład wchłaniania żydowskiej apokaliptyki przez nurt gnostycki³.

1.3. RELACJA DO TEKSTÓW BIBLIJNYCH I APOKRYFICZNYCH

Cała ApAd jest oparta na Księdze Rodzaju, choć tej nigdzie bezpośrednio nie cytuje. Poza tym nie ma w ApAd aluzji do innych ksiąg Starego Testamentu, choć w prezentacji „Oświeciciela wiedzy” autor utworu zdradza znajomość Izajaszowych tekstów o Słudze Jahwe. Pozostaje ona natomiast w wyraźnym związku z apokryficzną literaturą tradycji o Adamie. Szczególnie wiele tekstów paralelnych można znaleźć w apokryfie *Żywot Adama i Ewy*⁴. Podobnie wiele zbieżnych wątków pojawia się w gnostyckiej *Apokalipsie Mojżesza i Ewangelii według Egipcjan*.

1.4. STRUKTURA⁵

- (1) Wprowadzenie (64,1–4)
- (2) Mowa Adama do Seta (64,5–67,21)
  - (a) Relacja Adama i Ewy z bogiem–stworcą (64,5–65,23)
  - (b) Widzenie senne Adama (65,24–66,8)
  - (c) Relacja Adama i Ewy (66,9–67,14a)
  - (d) Zamiar przekazania objawienia Setowi (67,14b–21)
- (3) Objawienie (67,22–85,18)
  - (a) Koniec pokolenia Adama (67,22–28)
  - (b) Potop i pierwsze wybawienie (69,1–73,29)
  - (c) Ogień i drugie wybawienie (74,2–76,7)
  - (d) Ostateczna zagłada i ostateczne wybawienie (76,8–85,18)
    - (i) Przyjście „Oświeciciela wiedzy” (76,8–77,3)
    - (ii) Wystąpienie przeciwko „Oświecicielowi wiedzy” (77,4–18a)
    - (iii) Pochodzenie „Oświeciciela wiedzy” (77,18b–83,4a)
    - (iv) Ostateczna walka i potępienie ludzi (83,4b–85,1)
    - (v) Ostateczne zbawienie pokolenia Seta (85,2–6)
  - (e) Spisanie objawienia na kamieniu (85,7–18)
- (4) Pierwsza konkluzja (85,19–21)

³ Por. B. Pearson, *Ancient Gnosticism. Traditions and Literature*, Minneapolis: Fortress Press, 2007, s. 74.

⁴ Nie jest wykluczone, że te dwa utwory pochodzą z tego samego źródła. Por. B. Pearson, *Ancient Gnosticism*, s. 70.

⁵ Z nielicznymi poprawkami podano za: B. Pearson, *Ancient Gnosticism*, s. 71.

(5) Druga konkluzja i tytuł (85,22–32)

1.5. ELEMENTY OBJAWIENIOWE

Objawienie trzech mężów (65,24–66,12; 67,12b–14a). Tekst ApAd pozwala przypuszczać, że wizja ta miała miejsce, gdy Adam spał, chociaż nie jest to powiedziane wprost. Metaforyczny język, jak i wspólny topos o objawieniach podczas snu w starożytnej literaturze (nie tylko apokryficznej) potwierdzają to przypuszczenie. Adam już utracił swoją wiedzę, a zatem nie mógł uczestniczyć samoistnie w żadnym objawieniu. Autor więc wykorzystał motyw snu, by przekazać mu wiedzę za pośrednictwem trzech mężów. To także pozwoliło autorowi w sposób prosty dokonać przejścia: od świata boga-stwórcy do świata, w którym ukazują się niebiańscy wysłannicy.

W opowiadaniu o objawieniu się trzech mężów Adamowi można wskazać cztery części, stanowiące o jego strukturze⁶:

- (1) 65,24–25 – stwierdzenie stanu niewiedzy Adama;
- (2) 65,26–32 – opis tych, którzy przynoszą objawienie;
- (3) 65,33–66,8 – objawienie;
- (4) 66,9–12; 67,12b–14a – oświecenie.

Objawiciele wchodzą w ziemską rzeczywistość i stają przed Adamem, aby wyciągnąć go ze świata ułudy i przebudzić ze snu wiodącego ku śmierci. Był on bowiem tak bardzo obciążony poznaniem świata boga-stwórcy (co w praktyce oznaczało niewiedzę) oraz zapomnieniem swojego pochodzenia, że nie był w stanie rozpoznać owych mężów jako wysłanników najwyższego boga, ponieważ oni nie należeli do jego obecnego świata. Taki obraz zakłada skrajny dualizm ontologiczny. Przybycie objawicieli przynosi wyzwolenie ze śmierci zarówno w wymiarze ziemskim, jak i duchowym.

W widzeniu zostaje przepowiedziana (czy wręcz opowiedziana) przyszłość eonów i pokolenia, które powstanie z syna Ewy, małżonki Adama. Choć w objawieniu nie jest powiedziane, że owym potomkiem jest Set⁷, to bez wątplenia chodzi właśnie o niego⁸. Czytamy o nim, że jest „człowiekiem, do któ-

⁶ Podobna struktura i zawartość opowiadań tego typu jest spotykana w gnostyckich tekstach o charakterze objawieniowym, *Poimandres* (CH 1,27–29 – dwa pierwsze elementy są przestawione), *Dzieje Tomasza (Hymn o perle 108–113)*, *Apokryfon Jana* (30,33–31,26). Wiele innych jeszcze przykładów podaje Ch.W. Hedrick, *The Apocalypse of Adam. A Literary and Source Analysis*, SBLDS 46, Ann Arbor: Scholars Press, 1980, s. 98–109.

⁷ To imię własne pojawia się w ApAd kilkakrotnie: 64,2–6^(2x); 67,15; 77,1; 85,19a–24. Brak wyraźnej identyfikacji z Setem w objawieniu przekazywanym przez trzech mężów jest więc nieco zagadkowy.

⁸ Potwierdza to tradycja biblijna (Rdz 4,25; 5,4); inne apokryficzne teksty również wskazują na Seta jako tego, który urodził się zgodnie z postanowieniem boga (np. *Życie Adama i Ewy* 38,4) oraz prezentacja Setian u Epifaniasza (*Panarion* 39,1–7).

rego życie przyszło” (66,6). Jest to bardzo zagadkowe stwierdzenie, które nie znajduje swojego wyjaśnienia ani w samej ApAd, ani w gnostyckiej tradycji. Podobne określenie jest użyte w odniesieniu do „ludzi wiedzy” (69,12–16). Prawdopodobnie oznacza to boskie pochodzenie Seta. Cennym wyjaśnieniem jest jego charakterystyka u Epifaniasza. Otóż Ewa po urodzeniu Seta zaszczepliła w niego swoją własną moc oraz umieściła iskrę, która została zesłana z wysokości dla ustanowienia właściwego porządku na świecie. Urodził się on obdarzony boskimi przywilejami, wszelka cnota i sprawiedliwość została mu przypisana i został wybrany, aby oczyścić ludzkość. Set realizuje powierzone mu zadanie i przekazuje życie (lub boską moc) swoim potomkom, aby byli oni wieczni jak i on (*Panarion* 39,2–6)⁹. „Życie” w ApAd odpowiada owej „boskiej mocy” lub „iskrze” u Epifaniasza. Przekazuje je Set, ponieważ Adam odpadł za daleko („słabość opadła na nas i dlatego dni nasze stały się nieliczne” [67,8–12a]).

Objawienie „Oświeciciela wiedzy” (76,8–83,4). Ta część ApAd opisuje trzecie pojawienie się boga najwyższego, który objawia swoją zbawczą moc. Po krótkim wprowadzeniu narracyjnym następuje szereg zwięzłych wyjaśnień, które ukazują pochodzenie „Oświeciciela wiedzy” (77,18b–83,4)¹⁰. Najpierw głos zabiera kolejno trzynastcie królestw. Każda z tych wypowiedzi ma bardzo podobną budowę, zwłaszcza zakończenie („W ten to sposób wszedł on do wody”; także częste wzmianki o otrzymaniu mocy i chwały oraz wykarmieniu). Można tu także zauważyć szereg nawiązań do różnych mitów z grecko-rzymskiej tradycji (np. narodzenie w jaskini lub tradycja o Muzach). Następnie zabiera głos „pokolenie bez króla”¹¹, które również wypowiada się na temat jego pochodzenia. Jednak ta wypowiedź silnie kontrastuje z wcześniejszymi trzynastoma, zarówno co do formy, jak i co do treści. Należy zaznaczyć, że dopiero ona jest w pełni prawdziwa i pozostaje w opozycji do wcześniejszych spekulacji. Wszystkie te wypowiedzi stanowią zwarty blok mów, które można podzielić na cztery grupy:

(1) Wypowiedź 1–4 – pochodzenie „Oświeciciela wiedzy” dzięki ludzkiej aktywności;

(2) Wypowiedź 5–8 – pochodzenie „Oświeciciela wiedzy” dzięki fizyczno-materialnym potęgą.

(3) Wypowiedź 9–11 – pochodzenie „Oświeciciela wiedzy” dzięki boskiemu pragnieniu.

⁹ W podobny sposób Set jest ukazany w *Ewangelii wg Egipcjan* (51,5–14; 62,30–63,17) i *Apokryfonie Jana* (26,7–19).

¹⁰ Niektórzy uczeni uważają ten fragment za interpolację, np. Ch.W. Hedrick, *Adam, Apocalypse of*, s. 68; B. Pearson, *Ancient Gnosticism*, s. 72n. Brak jest jednak przekonujących argumentów za przyjęciem takiej propozycji.

¹¹ „Pokolenie bez króla” oznacza oczywiście samych gnostyków. Idea może odnosić się do tradycji biblijnej zaczerpniętej z 1 Sm 8. Por. G. MacRae, *Apocalypse of Adam*, s. 718.

(4) Wypowiedź 12–14 – pochodzenie „Oświeciciela wiedzy” dzięki potęgom wiedzy.

W związku z pojawieniem się „Światłości wiedzy” interesujące jest stwierdzenie, że jego ciało będzie ukarane (77,16–18). Jest to zapewne aluzja do doketyzmu¹². Najwyższy bóg nie może bowiem mieć materialnego ciała, nawet przejściowo, co wynika ze skrajnego dualizmu. Przybiera on jedynie jakieś pozorne ciało, widzialny wygląd dla dobra tych, których przychodzi wybawić. Pojawia się tu także inny interesujący obraz – a mianowicie drzewo, które przynosi owoce¹³. Oznacza ono tych, którzy są zbawieni, a więc znających najwyższego boga dzięki wiedzy (76,14–16). Są oni też nazywani „świętym domem” wybranym przez „Oświeciciela wiedzy” na strażników jego chwały (77,9–12). Przeciwnością tego „drzewa przynoszącego owoce” są „stworzenia śmiertelnej ziemi”, które są podporządkowane władzy śmierci (76,17–20). Mamy tu do czynienia z ciekawym rozróżnieniem na „owoc”, który zakłada rozwój, rozkwit i płodność, oraz „stworzenie”, które skazane jest na śmierć. Kryterium podziału jest wiedza o bogu najwyższym.

1.6. TEOLOGIA

Bóg/bogowie. Przede wszystkim można w ApAd zauważyć – tak jak w wielu gnostyckich tekstach, które odnoszą się do stworzenia świata – jasne rozróżnienie między bogiem-stwórcą a najwyższym bogiem. Bóg-stwórca, rozumiany przez gnostyków jako bóg z Księgi Rodzaju, jest ukazany jako nieprzyjazna potęga, która udaremnia ludzkości wszelkie próby poznania owego najwyższego boga. Ten ostatni jest nazywany „bogiem prawdy” (65,11; 83,13–14.28) lub „bogiem wiecznym” (64,13–14; 76,22; 85,15). Choć ten bardzo wyrazisty dualizm jest częstą cechą gnostycyzmu, to jednak w przypadku ApAd na uwagę zasługuje niespotykany gdzie indziej fakt, że obie te postaci są określone tym samym rzeczownikiem – „bóg”.

Bóg-stwórca stworzył świat i ludzi. Uwięził ich on w śmiertelnym ciele. W ApAd jest on określany jako: „bóg” (64,6; 67,29; 70,16), „bóg, który stworzył” (64,17; 65,17–18; 66,14–15), „bóg – władca eonów i potęg” (64,20–21), „pan” (66,14), „wszechmogący” (69,3–4; 72,25), „bóg eonów” (74,26–27) lub jest nazwany imieniem własnym – Sakla (74,3.7). Od jego działalności zależą dzieje od stworzenia do potopu. Jest to więc Jahwe Starego Testamentu. Jest ukazany tutaj jako demiurg – boski budowniczy świata. W świetle ApAd to zły bóg (64,20–22), pełen potęgi i mocy (74,15–21). Od swoich czcicieli wy-

¹² Por. Ch.W. Hedrick, *The Apocalypse of Adam*, s. 170–171.

¹³ Jest to bardzo częsty motyw w literaturze biblijnej: Ps 1,3; Prz 11,30; Jr 11,19; 17,7–10; 21,14; Oz 10,1; Mt 3,8–10; 7,15; 12,33; 21,43; Mk 4,19n; J 15; Rz 1,13; 7,4; Ef 5,9; Flp 1,11; Kol 1,10; 2P 1,8; Jud 12, Ap 2,22.

maga bojaźni i poddaństwa (65,20–21). Udziela im wiedzy o „śmiertelnych rzeczach” (65,14–15), co rodzi ignorancję (65,21b–23), budzi żądze (66,29–67,4a), przynosi śmiertelność (67,10–12).

Zupełnie inaczej zostaje objawiony drugi bóg – najwyższy bóg. Jest on ukazany jako dobry, wieczny (64,12–14), bóg prawdy i wiedzy/gnozy (65,9b–13; 67,4–7); pełen wiedzy (83,13–14.19–21), co odróżnia go od boga-stwórcy. Swoim objawieniem oświeca i zbawia wybranych. Poprzez swoje dzieła panuje on nad światem (83,25–30).

Anioły/byty niebiańskie. W ApAd nie jest wyraźnie uporządkowany i zorganizowany świat bytów niebiańskich. Opisy aniołów, eonów lub potęg są na ogół nieprecyzyjne. Wydaje się, że autor tekstu zakłada, że jego czytelnik zna ich pochodzenie oraz moc działania i dlatego nie zajmuje się ich bliższą specyfikacją. Mieszkańcy niebiańskiego świata (eony, potęgi, aniołowie, władcy) pojawiają się we wszystkich narracyjnych częściach tekstu, oprócz fragmentu o potopie. Należy jednak zauważyć niezwykle interesujące dookreślenia tych bytów niebiańskiego świata, które towarzyszą najwyższemu bogu (bogu prawdy). Otóż są one scharakteryzowane przez takie przymiotniki jak: „wielcy wieczni aniołowie” (64,15), „wielcy aniołowie” (69,18), „wielkie eony i aniołowie” (71,13), „aniołowie wielkiej światłości” (72,10), „wielkie eony niezniszczalności” (74,1), „wieczny anioł” (75,8), „wielkie eony” (75,20) i w końcu „święte anioły” (76,2–3). W jednym miejscu anioły najwyższego boga są nazwane imionami: Abrasaks, Sablo, Gamaliel (75,22–23), ale nie znajdujemy bliższego wyjaśnienia ich pochodzenia lub roli. W tym kontekście należy jeszcze wspomnieć o „wielkim świetle” (71,9–10; 72,10); jednak także ono nie jest dokładnie charakteryzowane.

Inaczej jest w przypadku niebiańskich bytów towarzyszących bogu-stwórcy. Nie są one określone żadnymi przymiotnikami, które wskazywałyby na ich cechy. W relacjach o nich pojawiają się jedynie terminy: moce (64,17; 74,5), eony (64,21; 75,26), władcy potęg (75,27).

Dzieło stworzenia. Autor z całej kosmogonii biblijnej przyjmuje jedynie ogólny fakt, że świat został stworzony. Nieco więcej uwagi poświęca pochodzeniu ludzi – ci także zostali stworzeni przez boga-stwórcę (64,6–10). Są mu oni podporządkowani i nie wiedzą o istnieniu najwyższego boga. Ich przeznaczeniem jest śmierć. Jednak ApAd w tym przypadku także wprowadza dualistyczne rozróżnienie. Jedni przyznają się do boga-stwórcy i jemu oddają cześć; drudzy natomiast – a są to potomkowie Seta – zdobywają i przechowują wiedzę o najwyższym bogu, który sam jej im udziela. On też bezpośrednio interweniuje, aby ową wybraną część uchronić od wszelkiego zła. Dzięki temu są już przeznaczeni do nieśmiertelności i wiecznej służby najwyższemu bogu. To rozdział między nieuchronną śmiercią tego, co ziemskie, a wybawieniem od niej tych, którzy zatapiają się w wiedzy wiecznego boga, wiąże się z negatywnym spojrzeniem na wszelką materialność i jeszcze bardziej wzmacnia dualizm w postrzeganiu wszelkiej rzeczywistości.

Kosmos, którego pochodzeniem *de facto* autor tekstu nie jest szczególnie zainteresowany, pozostaje pod ciągłym wpływem duchowych bytów, zarówno dobroczynnych, jak i złowrogich, które są nazywane eonami, aniołami, potęgami. Są to władze mniejsze niż bóg-stwórca. Pojawiają się także „wielcy aniołowie wieczni” – wysłannicy boga prawdy.

Upadek/grzech. W przeciwieństwie do innych wątków zaczerpniętych z Księgi Rodzaju, upadek Adama jest przedstawiony szczegółowo. Człowiek „utracił” stan androginiczny i rozdzielił się na byt męski i żeński (64,6–65,3; 65,9–31; 66,12–67,14). Ta pierwotna postać Adam-Ewa została stworzona przez boga-stwórcę. Początkowo, czyli po stworzeniu, Adam-Ewa chodził/a w chwale i trwał/a w wiedzy eona, z którego powstałi, przypominając tym samym wiecznych aniołów poprzez swój androginiczny charakter. Dlatego był/a większy/a od boga, który go stworzył, i jego potęg. Rozdzielił więc on ich na dwa różne od siebie eony: męski i żeński. Wskutek tego już więcej pierwotny Adam-Ewa nie przypominał/a wielkiego i wiecznego anioła (64,6–19). Utracili oni – już będąc osobnymi bytami – także chwałę i pierwotną wiedzę (64,24–28). Odtąd Adam i Ewa podlegali już bogu-stwórcy (65,16–21a), a w ich sercu zapanowała ciemność (65,21b–23). To spowodowało, że zaczęli wzdychać i jęczeć tak, że usłyszał to bóg-stwórca. Wówczas doszło do dialogu podobnego do tego z Rdz 3,9–11. Bóg-stwórca zapytał się, dlaczego jęczą, a następnie uczynił ich żyjącą duszą (66,12–23b). Wówczas Adam zaczął cielesnie pożądać Ewę. To spowodowało, że już całkowicie utracili wiedzę wiecznego boga i oboje zostali podporządkowani przemijalności życia, wiodącej do śmierci (67,2–14a). Cały ten opis można określić jako gnostycki midrasz do Rdz 2,7.21n; 4,1¹⁴.

Antropologia. Ludzkość według ApAd jest podzielona na dwie części: na pokolenie Noego i „ludzi wiedzy”¹⁵. Noe i jego synowie wraz z następnymi pokoleniami są przeciwnikami „ludzi wiedzy” (70,8a–12; 71,1–4a). „Ludzie wiedzy” natomiast mają ponadnaturalne pochodzenie. Potomkowie Noego są w sposób naturalny synami Adama, a w konsekwencji także synami boga-stwórcy. On sam jest zdziwiony powstaniem nowego rodzaju ludzkiego na ziemi i nawet oskarża Noego o wprowadzenie nowego pokolenia ludzi, które chce odjąć mu chwały i czci (71,16–28a). „Ludzie wiedzy” istotnie nie wykonywali woli boga-stwórcy, a nawet pewną część ludzkości odciągnęli od niego (czterysta tysięcy spośród synów Chama i Janeta; 73,25–29). Pokolenie Noego pozostało jednak wierne bogu-stwórcy (74,7–11.17–21a),

¹⁴ Podobnie w *Corpus Hermeticum* 1,18–19.

¹⁵ „Ludzie wiedzy”, czyli gnostycy. W ApAd są oni określane różnymi pojęciami i wyrażeniami: „ci mężowie” (69,21), „mężowie” (76,3), „wielcy mężowie” (74,5–6), „inne pokolenie” (71,19), „mężowie wielkiej i wiecznej wiedzy” (73,18–20). Do tej grupy należy także czterysta tysięcy ludzi z pokolenia Chama i Jafeta, którzy przeszli i połączyli się z „ludźmi wiedzy” (73,13–16; 74,11–12).

natomiast przeciwne do „ludzi wiedzy” (74,3–6a). Można zauważyć pewną stałość i wierność swojemu bogu: synowie Noego pozostają przy bogu-stwórcy, a „ludzie wiedzy” przy najwyższym bogu. Taki obraz potęguje dualistyczną wizję świata. Przeciwnicy „ludzi wiedzy” reprezentują wszystkich ludzi, którzy są posłuszni bogu-stwórcy i nie poznali najwyższego boga dzięki poznaniu prawdy. „Ludzie wiedzy” natomiast reprezentują tych, którzy poznali boga prawdy i dlatego nie są posłuszni bogu-stwórcy, nie wykonują poleceń jego potęg, a przez to nie są skażeni przez cielesne pragnienia. Ten podział niesie także konsekwencje dotyczące ostatecznego stanu: „ludzi gnozy” czeka stan łaski, podczas gdy ich przeciwników (snów Noego) czeka zagłada.

Soteriologia. Po pierwsze, należy odnotować, że autor ApAd jest bardziej zainteresowany ideą ocalenia i zbawienia całej ludzkiej wspólnoty niż jednostki. Bóg-stwórca zamierzał całkowicie zniszczyć wspólnotę „ludzi wiedzy” trzema wielkimi kosmicznymi kataklizmami. Dwa z nich to potop (67,22–69,10) i deszcz ognia (75,9–16)¹⁶. Jednak każdy z nich kończy się niepowodzeniem, ponieważ „ludzie wiary” są ochraniający przez najwyższego boga. Dla ich wybawienia przed potopem wielcy aniołowie przybyli na wysokich obłokach i przenieśli ich do „miejsca, gdzie zamieszkuje duch życia” (69,18–24). Druga interwencja jest już inicjatywą samego boga prawdy, który przynosi swoich wybranych do ziemi godnej dla nich i buduje dla nich święte mieszkanie, w którym będą mieszkać 600 lat, ciesząc się niezniszczalną wiedzą (72,1–5). Dla ocalenia przed ogniem przychodzą z pomocą trzej wielcy aniołowie – Abrasak, Sablo i Gamaliel – wysłannicy najwyższego boga. Oni także przybywają na wielkim obłoku światła, aby przenieść „ludzi wiedzy” do mieszkania, gdzie zamieszkują wielkie eony ze świętymi aniołami i tam przygotować im wieczne mieszkanie (75,17–76,5).

We wszystkich tych przypadkach same skutki zbawiania czy jego charakter nie są do końca zrozumiałe. Dwie pierwsze interwencje zbawcze polegające na przeniesieniu „ludzi wiedzy” w inne miejsce mają raczej wymiar czasowy (np. 600 lat). To przenoszenie wynikało z ciągłego zagrożenia działaniem boga-stwórcy. Owe miejsca jednak wydają się znajdować w ziemskiej sferze. Inaczej jest z trzecią interwencją. W tym przypadku wydaje się, że zbawcze działanie jest już dopełnione – „ludzie wiedzy” są ze świętymi aniołami oraz eonami i stają się jak oni.

Podstawą ich zbawienia jest po prostu fakt, że nabyli wiedzę. Tekst ApAd nie określa dokładnie zawartości i charakteru tej wiedzy, przedstawia-

¹⁶ Wg biblijnej tradycji zniszczenie Sodomy i Gomory było wynikiem sprawiedliwego sądu Bożego nad grzesznymi miastami (Rdz 19,20.24n; Iz 13,19; Sof 2,9; Mdr 10,6). Inaczej natomiast te miasta są ukazane w tekstach gnostyckich. Sodoma-Gomora jest miastem Wielkiego Seta, a jej zniszczenie jest wyrazem złowrogiego działania boga-stwórcy (*Ewangelia Egipcjan* 60,1–18; *Parafraza Sema* 28,34–29,29). Prawdopodobnie ogólne określenia „ziemia godna” ludzi wiedzy i ich „święte miejsce zamieszkania” (72,1–5) odnoszą się w ApAd do Sodomy i Gomory.

jąc ją jedynie w ogólnych czy wręcz niejasnych kategoriach, np. „ludzie wiedzy” pochodzą z wiedzy wielkich eonów i aniołów (71,10–13; 73,15b–20a), zamieszkują pośród niezniszczalnej wiedzy (72,5–9) i nic nie zamieszkuje w ich sercach oprócz wiedzy Boga (72,12–14), którą poznali dzięki poznaniu prawdy (83,11–14).

Dualizm, mocno zakorzeniony w ApAd, determinuje ostateczne rozumienie świata. Ziemia i wszystko, co z niej pochodzi, nie może zostać ocalone, lecz musi być zniszczone. Tylko ci, którzy dostąpili poznania wiedzy (a dokładnie ich dusze jako element niematerialny, czyli przeciwstawny ciału), będą zachowani od ostatecznej zagłady (76,15b–17a).

Etyka. „Ludzie wiedzy” zostali ukazani jako ci, którzy są wolni od ziemskich żądz (73,21–24; 83,14b–19a). Dzięki temu żyją w czystości i są wolni od wszelkiej obrzydliwości w sercu. Podobnie jednak i tutaj nie ma dokładniejszych wyjaśnień, co oznacza „żądza” lub „obrzydliwość w sercu”. Wydaje się, że ową „żądź” należy rozumieć szerszej niż tylko jako seksualne nastawienie. Może to być przeciwieństwo wiedzy; w życiu praktycznym może oznaczać praktykowanie złych dzieł boga-stwórcy.

Pewnego wyjaśnienia tych pojęć, choć jedynie ogólnego, dostarcza opis upadku Adama. W tym przypadku „żądza”, a dokładnie „słodka żądza”, oznacza seksualne nastawienie Adama do Ewy. To ostatecznie uczyniło ludzi śmiertelnymi (67,1–4). To przyczyniło się także do utraty pierwotnej chwały i wiedzy. W ten sposób ludzkie pokolenie zostało przysposobione do służenia bogu-stwórcy, a więc do realizowania jego złych dzieł. „Ludzie wiedzy” są wolni od tych żądz, a zatem od seksualnych pragnień, jak również od służenia bogu-stwórcy (83,14b–19a). Są więc ludźmi czystego serca i inicjują powrót rzeczywistości, jaka była na początku – wolnej od wzajemnego pożądania i podziału na „męskie” i „żeńskie”¹⁷. Jest on możliwy dzięki wiedzy, która została im udzielona. W myśl ApAd ich życie dopiero wówczas stanie się moralnie dobre.

---

¹⁷ W tradycji biblijnej również pojawia się ten sam motyw: Rdz 2,24; Mt 19,5n; 1 Kor 6,16; Ef 5,31.

2. PRZEKŁAD¹⁸

(64) ⁽¹⁾ Apokalipsa Adama.⁽²⁾ Apokalipsa, poprzez którą Adam pouczył ⁽³⁾ swojego syna Seta w ⁽⁴⁾ siedemsetnym roku¹⁹: ⁽⁵⁾ «Słuchaj moich słów, mój ⁽⁶⁾ synu Secie. Gdy bóg stworzył ⁽⁷⁾ mnie z ⁽⁸⁾ ziemi wraz z Ewą, twoją matką, ⁽⁹⁾ chodziłem wraz z nią w chwale, ⁽¹⁰⁾ którą ona ujrzała ⁽¹¹⁾ w eonie²⁰, od którego pochodzimy. ⁽¹²⁾ Ona nauczyła mnie słowa ⁽¹³⁾ wiedzy wiecznego ⁽¹⁴⁾ boga. Byliśmy podobni ⁽¹⁵⁾ do wielkich aniołów wiecznych, ⁽¹⁶⁾ ponieważ byliśmy więksi niżli ⁽¹⁷⁾ bóg, który nas stworzył, i ⁽¹⁸⁾ moce, które były z nim, a których ⁽¹⁹⁾ nie poznaliśmy. ⁽²⁰⁾ Wówczas bóg, władca ⁽²¹⁾ eonów i potęg, ⁽²²⁾ srodze rozgniewany rozdzielił nas²¹. Wówczas ⁽²³⁾ staliśmy się dwoma eonami, ⁽²⁴⁾ a chwała, która była w naszych sercach, ⁽²⁵⁾ opuściła nas ⁽²⁶⁾ – mnie i twoją matkę Ewę – ⁽²⁷⁾ wraz z pierwotną wiedzą, która ⁽²⁸⁾ oddychała w nas. ⁽²⁹⁾ Chwała umknęła od nas, ⁽³⁰⁾ wchodząc w inny wielki ⁽³¹⁾ eon²² i w inne wielkie ⁽³²⁾ pokolenie, które nie zostało odrzucone (65) ⁽¹⁾ od tego eonu, z którego ⁽²⁾ powstaliśmy – ja ⁽³⁾ i twoja matka Ewa. Jednak ⁽⁴⁾ wiedza weszła w pokolenie ⁽⁵⁾ wielkich eonów. Dlatego właśnie ⁽⁶⁾ ja sam nazwałem ciebie ⁽⁷⁾ imieniem tego męża²³, ⁽⁸⁾ który jest z nasienia wielkiego rodu, ⁽⁹⁾ które jest z niego. Po owoch ⁽¹⁰⁾ dniach wieczna wiedza ⁽¹¹⁾ boga prawdy ⁽¹²⁾ wycofała się ode ⁽¹³⁾ mnie i od twojej matki Ewy. ⁽¹⁴⁾ Od tego czasu ⁽¹⁵⁾ zostaliśmy pouczeni o rzeczach śmiertelnych ⁽¹⁶⁾ jak ludzie. Wówczas ⁽¹⁷⁾ poznaliśmy boga, który ⁽¹⁸⁾ stworzył nas, abyśmy nie byli ⁽¹⁹⁾ wykluczeni z jego potęgi, i ⁽²⁰⁾ służyliśmy mu w bojaźni ⁽²¹⁾ i w poddaniu. A ⁽²²⁾ po tym nastąpiła ⁽²³⁾ ciemność w naszych sercach. ⁽²⁴⁾ A gdy byłem uśpiony w ⁽²⁵⁾ w swoim sercu, ⁽²⁶⁾ zobaczyłem trzech ⁽²⁷⁾ mężów²⁴ przed sobą, ⁽²⁸⁾ których postaci nie mogłem ⁽²⁹⁾ rozpoznać, ponieważ ⁽³⁰⁾ oni nie mieli nic wspólnego z potęgami ⁽³¹⁾ boga, który [stworzył ⁽³²⁾ mnie]. Oni przewyższali [potęgi ⁽³²⁾ w swojej] chwale.

¹⁸ Przekładu z języka koptyjskiego dokonano na podstawie wydań A. Böhling, P. Labib, *Koptisch-gnostische Apokalypsen aus Codex V von Nag Hammadi im koptischen Museum zu Alt-Kairo*, Halle Wittenberg: Sonderband, 1963, s. 96–117 oraz G. MacRae, *The Apocalypse of Adam*, w: D. Parrott (red.), *Nag Hammadi Codices V, 2–5 and VI with Papyrus Berlinensis 8502, 1 and 4*, NHS 11, Leiden: E.J. Brill, 1979, s. 154–195.

¹⁹ „w siedemsetnym roku” – tekst zgodny z Rdz 5,4 wg LXX.

²⁰ „w eonie” – kopt. *eōn* (= grec. *aiōn*) oznacza wymiar czasowy, jak i przestrzenny, a także odnosi się do bytów osobowych (duchowych i materialnych).

²¹ „rozdzielił nas” – odniesienie do gnostyckiego mitu, zgodnie z którym Adam i Ewa początkowo tworzyli jeden adrogyniczny byt, a następnie zostali rozdzieleni na mężczyznę i kobietę.

²² „eon” – miejsce, z którego Adam-Ewa przyszli.

²³ „męża” – Set.

²⁴ „trzech mężów” – por. Rdz 18,2; *Testament Abrahama* 6.

[Owi mężowie] ⁽³³⁾ przemówili, **(66)** ⁽¹⁾ mówiąc do mnie: ⁽²⁾ „Powstań, Adamie, ze snu ⁽³⁾ śmierci²⁵, i posłuchaj ⁽⁴⁾ o eonie i nasieniu ⁽⁵⁾ tego człowieka, ⁽⁶⁾ do którego życie przyszło. On to ⁽⁷⁾ pochodzi od ciebie i ⁽⁸⁾ Ewy, twojej żony”. ⁽⁹⁾ Wówczas, po tym jak wysłuchałem tych słów ⁽¹⁰⁾ owych wielkich mężów, ⁽¹¹⁾ którzy stali ⁽¹²⁾ przede mną, zaczęliśmy wdychać, ⁽¹³⁾ ja i Ewa, ⁽¹⁴⁾ w naszych sercach. A pan, bóg, ⁽¹⁵⁾ który nas stworzył, stanął ⁽¹⁶⁾ przed nami. On powiedział do nas: ⁽¹⁷⁾ „Adamie, dlaczego ⁽¹⁸⁾ wdychaliście w waszych sercach? ⁽¹⁹⁾ Czy wy nie wiecie, że ja ⁽²⁰⁾ jestem bogiem, który stworzył ⁽²¹⁾ was i że tchnąłem w ⁽²²⁾ was tchnienie życia ⁽²³⁾ jako żyjącą duszę?” Wówczas ciemność opadła na nasze oczy. ⁽²⁵⁾ A wtedy bóg, który ⁽²⁶⁾ stworzył nas, stworzył ⁽²⁷⁾ syna²⁶ z siebie i Ewy, ⁽²⁸⁾ twojej matki. Z tego poczęcia ⁽²⁹⁾ (brak 3 linii tekstu). Wówczas **(67)** ⁽¹⁾ zostałem skalny myślami swojego ⁽²⁾ serca i doznałem ⁽³⁾ słodkiego pragnienia ⁽⁴⁾ ku twojej matce. Wówczas ⁽⁵⁾ moc ⁽⁶⁾ naszej wiecznej wiedzy ⁽⁷⁾ zaginęła w nas, ⁽⁸⁾ a słabość ⁽⁹⁾ dosięgła nas. ⁽¹⁰⁾ Dlatego dni ⁽¹¹⁾ naszego życia stały się ⁽¹²⁾ nieliczne. Poznałem, że ⁽¹³⁾ podpadłem pod władzę ⁽¹⁴⁾ śmierci. Tak więc, ⁽¹⁵⁾ mój synu, Secie, ⁽¹⁶⁾ objawię tobie te rzeczy, ⁽¹⁷⁾ jakie owi mężowie, ⁽¹⁸⁾ których ⁽¹⁹⁾ ujrzałem ⁽²⁰⁾ przed sobą, ⁽²¹⁾ objawili mi. ⁽²²⁾ Następnie dopełniłem ⁽²³⁾ czasów ⁽²⁴⁾ tego pokolenia, ⁽²⁵⁾ a lata ⁽²⁶⁾ [tego pokolenia] ⁽²⁷⁾ były doprowadzone do końca, gdy ⁽²⁸⁾ [Noe], sługa ⁽²⁹⁾ [boga] (brak 3 linii tekstu + całej karty 68). **(69)** ⁽¹⁾ Ulewy deszczu bowiem ⁽²⁾ spadły od ⁽³⁾ boga ⁽⁴⁾ wszechmogącego, [aby] on mógł ⁽⁵⁾ zniszczyć wszelkie ciało na ziemi [...] ⁽⁹⁾ z powodu tych rzeczy, których oni potem szukali, ⁽¹⁰⁾ wraz z tymi, którzy wyszli z ⁽¹¹⁾ nasienia owych mężów, ⁽¹²⁾ dla których przeminęło ⁽¹³⁾ życie ⁽¹⁴⁾ wiedzy, która ⁽¹⁵⁾ opuściła mnie i Ewę, ⁽¹⁶⁾ twoją matkę, ponieważ oni byli ⁽¹⁷⁾ obcymi względem niego. ⁽¹⁸⁾ Po tych wydarzeniach wielcy aniołowie ⁽¹⁹⁾ przybędą ⁽²⁰⁾ na wysokich obłokach. ⁽²¹⁾ Przeniosą oni tych mężów ⁽²²⁾ do miejsca, gdzie ⁽²³⁾ duch życia ⁽²⁴⁾ zamieszkuje [w chwale] (brak 7 linii tekstu). **(70)** ⁽¹⁾ Oni poznają wielką chwałę ⁽²⁾ owej reszty. ⁽³⁾ Wówczas zejdą oni z niebios ⁽⁴⁾ na ziemię, a cała mnogość ciała ⁽⁵⁾ zostanie pozostawiona ⁽⁶⁾ poza wodą. Wówczas bóg ⁽⁷⁾ zaniecha ⁽⁸⁾ swojego gniewu. Zrzuci on ⁽⁹⁾ swoją potęgę na wodę ⁽¹⁰⁾ i umocni [Noego, jego żonę oraz] jego synów, ⁽¹¹⁾ i ich żony przy pomocy arki ⁽¹²⁾ wraz ze zwierzętami, które ⁽¹³⁾ mu się spodobały, i ⁽¹⁴⁾ ptaki niebios, które on wezwał²⁷ ⁽¹⁵⁾ i rozprzestrzenił po ⁽¹⁶⁾ ziemi. Bóg ⁽¹⁷⁾ przemówi do Noego, którego ⁽¹⁸⁾ pokolenia nazwią ⁽¹⁹⁾ Deukalion²⁸: „Oto ⁽²⁰⁾ zachowałem cię bezpiecznie w arce ⁽²¹⁾ wraz z twoją żoną, twoimi synami, ⁽²²⁾ ich żonami, ich ⁽²³⁾ zwierzętami i ptakami

²⁵ „powstań [...] ze snu śmierci” – gnostycka interpretacja Rdz 2,21.

²⁶ „syna” – Kaina.

²⁷ „wezwał” – może być w znaczeniu „nazwał”.

²⁸ „Deukalion” – syn Prometeusza, mityczny bohater greckiego opowiadania o potopie. Wraz ze swoją małżonką Pyrrą został on ocalony przed wodnym kataklizmem, który został zesłany przez Zeusa. Dziewięć dni pływali oni na małej łódce, którą zbudowali według

(24) [niebios], które wezwałeś (25) i rozprzestrzeniłeś po ziemi. (brak 4 linii tekstu) (71) (1) Dlatego dam ziemię tobie (2) i twoimi synom. W (3) królewski sposób będziesz panował nad nią, (4) ty i twoi synowie. A żadne (5) potomstwo owych mężów (6) nie wyjdzie z ciebie, które by nie stanęło (7) przede mną, [lecz] w (8) innej chwale²⁹. Wówczas staną się oni³⁰ (9) jak obłok (10) wielkiego światła. Owi mężowie³¹ (11) przybędą, [to jest] ci, którzy byli (12) odrzuceni od (13) wiedzy wielkich eonów³² i aniołów. (14) Oni staną przed (15) Noem i eonami. (16) Wtedy bóg przemówi do (17) Noego: „Dlaczego odstąpiłeś od tego, (18) co ja przykazałem tobie? Ty (19) wydałeś inne pokolenie, aby mogło (20) okazywać wzdargę wobec mojej władzy”. Wówczas Noe (21) odpowie: (22) „Poświadczyć przed tobą (23) mogę, że pokolenie (24) tych mężów nie pochodzi ode (25) mnie, ani od (26) moich synów, lecz (27) [pochodzi ono od wielkich (28) eonów. Wówczas władca będzie walczył (29) przeciwko owym mężom, a (30) oni będą wzywali boga] (72) (1) wiedzy. A on (2) wyswobodzi owych mężów, (3) przenosząc ich do ziemi, (4) która jest ich godna. Następnie zbuduje dla nich (5) święte mieszkanie. A (6) oni zostaną nazwani tym imieniem (7) i zamieszkają tam (8) przez sześćset lat pośród (9) wiedzy nieśmiertelności. (10) Aniołowie wielkiej światłości (11) zamieszkają wraz z nimi. (12) Żadna niegodziwość (13) nie zamieszka w ich sercach, lecz (14) tylko wiedza boga zamieszka pośród nich. (15) Wówczas Noe podzieli całą (16) ziemię pomiędzy swoich synów: (17) Chama, Jafeta i Sema. (18) On przemówi do nich: „Moi synowie, (19) słuchajcie moich słów. Oto (20) podzieliłem ziemię pomiędzy was. (21) Służcie stwórcy w bojaźni i (22) poddaniu przez wszystkie dni (23) waszego życia. Nie pozostawiajcie (24) waszego nasienia z dala od oblicza (25) boga wszechmogącego, (brak 5 linii tekstu) (73) (1) Wtedy Sem, syn Noego, przemówi: „Moje (2) potomstwo stanie się miłe tobie (3) i twojej władzy. (4) Opieczętuje je swoją (5) silną ręką poprzez bojaźni (6) nakaz, aby całe potomstwo, (7) które wyjdzie ode mnie, nie mogło (8) odpaść od ciebie (9) i boga wszechmogącego, (10) lecz aby służyli (11) w pokorze i (12) bojaźni swojej wiedzy”. (13) Wówczas wyjdą pozostali (14) z pokolenia Chama i (15) Jafeta – czterysta tysięcy³³ (16) ludzi odejdzie i wejdzie (17) do innej ziemi, aby zamieszkać (18) z owymi mężami, którzy (19) pochodzą od wielkiej (20) wiecznej wiedzy,

polecen Prometeusza. Dzięki nim świat został ponownie zaludniony. Por. Apollodors, *Biblioteka* 1,7.2–3.

²⁹ „A żadne potomstwo [...] innej chwale” – tekst gramatycznie niepoprawny, przez co tłumaczenie jest niepewne. Możliwość rozwiązania problemu podaje Ch.W. Hedrick, *The Apocalypse of Adam*, s. 290–291.

³⁰ „oni” – potomkowie Seta.

³¹ „owi mężowie” – potomkowie Kaina.

³² „wielkich eonów” – prawdopodobnie chodzi o potomstwo Kaina.

³³ „czterysta tysięcy” – prawdopodobnie liczba bez znaczenia symbolicznego, wyrażająca jedynie wielką ilość ludzi. Odnosi się ona do pokolenia Seta.

ponieważ ⁽²¹⁾ cień ich potęgi ⁽²²⁾ ochroni tych, którzy zamieszkali ⁽²³⁾ pośród nich, od wszelkiego zła ⁽²⁴⁾ i wszelkich nieczystych pragnień. ⁽²⁵⁾ Wówczas pokolenia Chama i ⁽²⁶⁾ Jafeta utworzą dwanaście ⁽²⁷⁾ królestw³⁴, a ich pozostałe ⁽²⁸⁾ pokolenie³⁵ wejdzie do ⁽²⁹⁾ królestwa innego ludu. (brak 2 linii tekstu) (74) ⁽¹⁾ (brak 1 linii tekstu) ⁽²⁾ eonów niezniszczalności. ⁽³⁾ A oni pójdą do Sakla³⁶, ⁽⁴⁾ swojego boga. Oni wkroczą ⁽⁵⁾ do potęg, oskarżając wielkich ⁽⁶⁾ mężów, którzy przebywają w swojej chwale. ⁽⁷⁾ Przemówią oni do Sakla, swojego boga: ⁽⁸⁾ „Jaka jest moc tych mężów, którzy ⁽⁹⁾ którzy stoją przed tobą, ⁽¹⁰⁾ którzy zostali wzięci z ⁽¹¹⁾ nasienia Chama i Jafeta, ⁽¹²⁾ których liczba dochodzi do czterystu [tysięcy] mężów?” ⁽¹³⁾ Oni zostali przyjęci do innego eonu, ⁽¹⁴⁾ od którego przyszli, i ⁽¹⁵⁾ oni obrócili całą chwałę twojej ⁽¹⁶⁾ potęgi i władzy twojej ręki. ⁽¹⁷⁾ Pokolenie Noego przez ⁽¹⁸⁾ jego syna i wszystkie swoje potęgi ⁽¹⁹⁾ w eonach, ponad którymi ⁽²⁰⁾ twoje potężne panowanie, ⁽²¹⁾ wypełnili twoją wolę. Owi mężowie natomiast ⁽²²⁾ i ci, którzy są ⁽²³⁾ mieszkańcami w swojej chwale, ⁽²⁴⁾ nie wypełnili twojej woli, ⁽²⁵⁾ ale oni doprowadzili do błędnej drogi twój ⁽²⁶⁾ cały tłum”. Wówczas bóg ⁽²⁷⁾ eonów da im ⁽²⁸⁾ kogoś spośród tych, którzy służą mu ⁽²⁹⁾ (brak 1 linii tekstu) ⁽³⁰⁾ Oni wejdą do tej ziemi, (75) ⁽¹⁾ gdzie owi wielcy mężowie, ⁽²⁾ którzy nie byli skalani, ⁽³⁾ zamieszkają, ani nie ⁽⁴⁾ będą skalanymi przez żądzę, ⁽⁵⁾ ponieważ ich dusze nie pochodzą ⁽⁶⁾ ze skalanej ręki, ale one przyszły ⁽⁷⁾ dzięki wielkiemu przykazaniu ⁽⁸⁾ wiecznego anioła. ⁽⁹⁾ Wówczas oni zrzucą ogień, ⁽¹⁰⁾ siarkę i asfalt³⁷ na ⁽¹¹⁾ tych mężów, a ⁽¹²⁾ ogień i kłębowisko opadną na ⁽¹³⁾ te eony, a oczy ⁽¹⁴⁾ świecących potęg³⁸ staną się zaślepione, ⁽¹⁵⁾ aby eony nie mogły przejrzeć przez nie ⁽¹⁶⁾ w owych dniach. ⁽¹⁷⁾ A wielkie obłoki światła ⁽¹⁸⁾ zstąpią, ⁽¹⁹⁾ a także inne obłoki światła ⁽²⁰⁾ od wielkich eonów ⁽²¹⁾ zejdą na nich. ⁽²²⁾ Abrasaks, Sablo i ⁽²³⁾ Gamaliel³⁹ zstąpią i wyniosą ⁽²⁴⁾ owych mężów z ⁽²⁵⁾ ognia i gniewu i ⁽²⁶⁾ uniosą ich ponad eony ⁽²⁷⁾ i władców potęg. Oni ⁽²⁸⁾ [ocalą] ich,

³⁴ „dwanaście królestw” – odniesienie do przyszłych dwunastu pokoleń Izraela. Por. Rdz 10,2–6 wg LXX.

³⁵ „pozostałe pokolenie” – owe „czterysta tysięcy”.

³⁶ „Sakla” – (lub Saklas) często spotykane imię na oznaczenie niższego bóstwa w gnostyckich mitologiach (por. *Ewangelia Egipcjan* 58,24). Jest on utożsamiany z Jaldabaoth Nazwa pochodzi z aram. *skal* – „być mądrym”. Często jednak jest używany w pejoratywnym znaczeniu, np. „mędretek”, czyli „głupiec”. W literaturze judaistycznej imię Sakla jest używane w odniesieniu do Szatana.

³⁷ „ogień, siarkę i asfalt” – por. Rdz 19,24–28 oraz *Życie Adama i Ewy* 49,3–50,2.

³⁸ „świecących potęg” – słońca i księżyca. Zaćmienie tych dwu ciał astralnych jest częstym motywem w biblijnej literaturze apokaliptycznej, por. Jl 3,4; Mk 13,24–25; Ap 6,12.

³⁹ „Abrasaks, Sablo i Gamaliel” – często używane imiona aniołów w gnostyckiej literaturze, choć ich kolejność nie zawsze jest taka sama jak tutaj. Najczęściej są przedstawiani jako ci, którzy pełnią dobroczynną i opiekuńczą rolę. Tak np. w *Ewangelii Egipcjan* 52,16–53,12, gdzie wraz z Gabrielem są oni nazywani wielkimi, oraz 64,10–65,5, gdzie są nazwani „sługami wielkiego światła”.

ponieważ [oni nie splugawili wody] ⁽²⁹⁾ życia żądzą. ⁽³⁰⁾ Oni uniosą ich ku wielkim ⁽³¹⁾ eonom. (brak 3 linii tekstu) **(76)** ⁽¹⁾ zamieszkałe miejsce wielkich, ponieważ ⁽²⁾ nie ma cierpienia wśród świętych ⁽³⁾ aniołów i eonów. Mężowie ⁽⁴⁾ staną się jak ⁽⁵⁾ owi aniołowie, ponieważ ⁽⁶⁾ oni nie są obcymi względem nich, ale ⁽⁷⁾ oni wydadzą na świat niezniszczalne pokolenie⁴⁰. ⁽⁸⁾ Ponownie ⁽⁹⁾ trzeci raz⁴¹ Oświeciciel ⁽¹⁰⁾ wiedzy⁴² przybędzie w wielkiej ⁽¹¹⁾ chwale, aby pozostawić ⁽¹²⁾ [pozostałość] pokolenia Noego ⁽¹³⁾ i synów Chama i Jafeta, dzięki czemu ⁽¹⁴⁾ pozostawi dla siebie przynoszące owoce ⁽¹⁵⁾ drzewa⁴³. On wybawi ⁽¹⁶⁾ ich dusze od dnia ⁽¹⁷⁾ śmierci, ponieważ całą ⁽¹⁸⁾ stworzenie, które pochodzi ze ⁽¹⁹⁾ śmiertelnej ziemi, będzie ⁽²⁰⁾ pod panowaniem śmierci. ⁽²¹⁾ Ale ci, którzy rozważają wiedzę ⁽²²⁾ wiecznego boga ⁽²³⁾ w swoich sercach, nie zginą, ⁽²⁴⁾ ponieważ nie otrzymali ducha ⁽²⁵⁾ od tej samej najwyższej mocy, ⁽²⁶⁾ ale ona pochodzi od mądrego ⁽²⁷⁾ wiecznego anioła, którego oni otrzymali. ⁽²⁸⁾ Wówczas wielki Oświeciciel ⁽²⁹⁾ wiedzy zstąpi na ⁽³⁰⁾ śmiertelne stworzenie, ⁽³¹⁾ które jest podległe zniszczeniu **(77)** ⁽¹⁾ przez posiew Seta. On uczyni ⁽²⁾ znaki i cuda, aby ⁽³⁾ okazać pogardę potęgom i ich władcy. ⁽⁴⁾ Wówczas bóg potęg ⁽⁵⁾ zaniepokoi się, mówiąc: „Jakiego rodzaj ⁽⁶⁾ jest potęga owego męża, który ⁽⁷⁾ przewyższa nas?”. Wówczas on wznieci ⁽⁸⁾ wielki gniew przeciwko ⁽⁹⁾ temu człowiekowi, a chwała ⁽¹⁰⁾ wycofa się, aby mogła zamieszkać ⁽¹¹⁾ w świętym domu, ⁽¹²⁾ którą on wybrał dla niej. Lecz ⁽¹³⁾ moce nie ujrzą tego ⁽¹⁴⁾ swoimi oczami, ani nie ⁽¹⁵⁾ zobaczą Oświeciciela. ⁽¹⁶⁾ Wówczas oni ukarzą ciało⁴⁴ ⁽¹⁷⁾ męża, nad którym ⁽¹⁸⁾ święty duch spoczął⁴⁵. Wówczas ⁽¹⁹⁾ aniołowie i wszystkie ⁽²⁰⁾ pokolenia potęg ⁽²¹⁾ zaczną używać imienia w ⁽²²⁾ błędny sposób, mówiąc: ⁽²³⁾ „Skąd wziął się ten błąd?” czy też ⁽²⁴⁾ „Skąd pochodzą te oszukańcze ⁽²⁵⁾ słowa, które ⁽²⁶⁾ wszelkie potęgi nie są w stanie pojąć?” ⁽²⁷⁾ Pierwsze ⁽²⁸⁾ królestwo mówi o nim: ⁽²⁹⁾ „On pochodzi od (brak 3 linii tekstu) **(78)** ⁽¹⁾ Duch [...] do nieba. Został on wykarmiony ⁽²⁾ w niebiosach. On otrzymał chwałę ⁽³⁾ i moc tam. Wszedł ⁽⁴⁾ do łona swojej matki.

⁴⁰ „oni nie są obcymi względem nich, ale oni wydadzą na świat niezniszczalne pokolenie” – podmiotem zdania są aniołowie, a zaimek „nich” i wyrażenie „niezniszczalne pokolenie” – odnosi się do „mężów” z początku zdania; „wydadzą na świat niezniszczalne pokolenie” – potomstwo Seta.

⁴¹ „trzeci raz” – pierwszy raz dla ocalenia przed potopem, drugi raz dla ocaleniem przed ognia. Podobnie *Ewangelia Egipcjan* 63,4nn, gdzie jest wspomniane trzykrotne pojawienie się Seta w związku z potopem, ogniem i sądem władców oraz potęg.

⁴² „Oświeciciel wiedzy” – kopt. *fōstēr ntegnōsis*, tytuł używany w odniesieniu do zbawiciela.

⁴³ „przynoszące owoce drzewa” – por. Mt 7,16–20; *Psalmy Salomona* 14,2; *Ody Salomona* 11,16–21.

⁴⁴ „ukarzą ciało” – por. 1QHa 9,1.

⁴⁵ „święty duch spoczął” – por. Iz 42,1.

(5) W ten to sposób wszedł on do wody⁴⁶. (6) A drugie królestwo mówi (7) o nim: „On pochodzi (8) od wielkiego proroka. (9) Ptak nadleciał i uniósł (10) dziecko, które się narodziło. Przeniósł je (11) na wysoką górę, (12) gdzie było ono nakarmione przez (13) niebiańskiego ptaka. Anioł (14) przyszedł tam i przemówił do dziecka: (15) ‘Powstań! Bóg obdarzył chwałą (16) ciebie.’ A ono otrzymało chwałę i siłę. (17) W ten to sposób wszedł on do wody”. (18) A trzecie królestwo mówi (19) o nim: „On wyszedł z (20) dziewiczego łona. (21) Został on wyrzucony ze swojego miasta, (22) on i jego matka, i przeniesiono go (23) na pustynne miejsce. Został wykarmiony (24) tam. Po czym nadszedł i otrzymał chwałę (25) i moc. W ten to (26) sposób wszedł on do wody”. (27) A czwarte królestwo mówi (28) o nim: „On pochodzi (29) z dziewicy. (30) Salomon (79) (1) szukał jej – on oraz Fersalo, (2) Saueł⁴⁷ i jego wojsko, (3) które było wysłane. Salomon (4) także posłał swoje wojsko (5) demonów⁴⁸, aby szukać (6) dziewicy. Lecz oni nie znaleźli (7) tej, której szukali. (8) A dziewica, która została im wydana, (9) była jedyną, którą oni sprowadzili. Salomon (10) wziął ją i dziewica (11) poczęła. Ona porodziła (12) dziecko na tamtym miejscu (13) i wykarmiła go na skraju (14) pustyni. A kiedy (15) został on wykarmiony, otrzymał on chwałę (16) i moc od nasienia, (17) z którego on się narodził. (18) W ten to sposób wszedł on do (19) wody”. A piąte królestwo (20) mówi o nim: (21) „On pochodzi z kropli (22) niebios. Został on wrzucony (23) do morza. Otchłań (24) pochłonięła go, zrodziła go (25) i przeniosła go do niebios. Otrzymał on chwałę (26) i moc. (27) W ten to sposób wszedł on do wody”. (28) A szóste królestwo (29) mówi o nim: (brak 2 linii tekstu) (80) (1) jest poniżej, aby on mógł zebrać (2) kwiaty (dla niej). Ona zaś poczęła z (3) pragnienia do kwiatów i (4) porodziła go na owym miejscu. (5) Aniołowie kwiecistego ogrodu (6) wykarmili go. On zaś otrzymał (7) chwałę i moc (8) na owym miejscu. W ten to sposób wszedł on (9) do wody”. A (10) siódme królestwo mówi (11) o nim: „On jest kroplą. (12) Ta zeszła z niebios na ziemię. (13) Potwory⁴⁹ zepchnęły go do (14) jaskiń⁵⁰, a on stał się (15) dzieckiem. Duch zstąpił na niego i (16) wziął go powyżej tego miejsca, gdzie (17) kropla spadła. (18) On otrzymał chwałę i moc (19) na owym miejscu. W ten to sposób (20) wszedł on do wody”. A (21) ósme królestwo mówi (22) o nim: „Chmura nadciągnęła (23) nad ziemię i zasnuła

⁴⁶ „w ten to sposób wszedł on do wody” – obraz chrztu lub, co tutaj jest bardziej prawdopodobne, przyjścia na świat.

⁴⁷ „Fersalo, Saueł” – nieznaną skądinąd imiona.

⁴⁸ „wojsko demonów” – w tradycji żydowskiej i chrześcijańskiej władza Salomona rozciągała się także na złymi duchami. Por. Józef Flawiusz, *Dzieje dawnego Izraela* 8,45–49.

⁴⁹ „potwory” – możliwe jest także tłumaczenie „smoki” lub „węże”.

⁵⁰ „jaskiń” – motyw znany z dzieciństwa Zeusa, por. Hezjod, *Teogonia* 468–480; Apollodoros, *Biblioteka* 1,6.6–7. Podobnie Jezus wg *Proto-Ewangelii Jakuba* 19,2 narodził się w jaskini i tam został wykarmiony.

(24) skałę. On zeszedł (25) z niej⁵¹. Aniołowie, (26) którzy byli ponad chmurą, (27) wykarmili go. A on otrzymał chwałę (28) i moc na owym miejscu. (29) W ten to sposób wszedł on do wody”. (81) (1) A dziewiąte królestwo mówi (2) o nim: „Od dziewięciu (3) Muz⁵² jedna się oddzieliła (4) i weszła na wysoką górę. Ona spędziła (5) tam pewien czas siedząc, tak że (6) zaczęła pożądać samej siebie, (7) aby stać się adrogyniczną. (8) Ona została napełniona swoim pragnieniem (9) i poczęła z własnego pragnienia. (10) Przeto on się narodził. Aniołowie, (11) którzy byli ponad żądzą, wykarmili go. (12) I otrzymał on chwałę i moc (13) na owym miejscu. W (14) ten to sposób wszedł on do wody”. A (15) dziewiąte królestwo mówi o nim: (16) „Jego bóg umiłował obłok (17) żądy. On wydał je⁵³ (18) na swoją rękę i narzucił (19) na obłok blisko siebie (20) z owych kropli. I on (21) narodził się. Otrzymał on chwałę i (22) moc na owym miejscu. (23) W ten to sposób wszedł on do wody”. (24) A jedenaste królestwo (25) mówi o nim: „Ojciec (26) zapragnął swojej własnej (27) córki, tak że ona poczęła za sprawą (28) własnego ojca. Położyła (29) dziecię w jaskini⁵⁴ (82) (1) znajdującej się na pustyni. Anioł (2) wykarmił go na tym (3) miejscu. W ten to sposób wszedł on do (4) wody”. A dwunaste (5) królestwo mówi (6) o nim: „On pochodzi od (7) dwu światel⁵⁵. Został on wykarmiony (8) tam. Otrzymał on chwałę (9) i moc. W ten to sposób wszedł on (10) do wody”. (11) A trzynaste królestwo⁵⁶ mówi (12) o nim: „Wszelkie narodziny (13) ich władcy są słowem. (14) A to słowo otrzymało postać (15) na tym miejscu. A on (16) otrzymał chwałę i moc. (17) W ten to sposób wszedł on do wody, aby żądza owych potęg (18) mogła być zaspokojona”. (19) Natomiast (20) pokolenie bez króla⁵⁷ mówi: (21) „Bóg wybrał (22) go ze wszystkich eonów (23) i obdarzył (go) wiedzą niesplugawionego, męża (24) prawdy, który przychodzi, aby być (25) w nim. On przemówił: ‘[Z] (26) innego powietrza, [z] (27) wielkiego eonu, (28) Wielki Oświeciciel wyłonił się’. On wzbudził (83) (1) pokolenie owych mężów, (2) których on wybrał dla siebie, aby ich opromienić, (3) żeby w ten sposób oni będą mogli promienić nad (4) wszystkimi eonami”. Wówczas potomstwo będzie walczyło (5) przeciwko potędze, przeciwko tym, którzy otrzymali jego (6) imię na wodzie i [...] z nich (7) wszystkich. A chmury (8) ciemności zstąpią na nich. Wówczas (9) owi ludzie (10) zakrzykną bardzo głośno: (11) „Błogosławiona jest dusza tych

⁵¹ „niej” – zaimek może odnosić się zarówno do chmury, jak i skały.

⁵² „dziewięciu Muz” – por. Hezjod, *Teogonia* 53–76.

⁵³ „je” – nasienie.

⁵⁴ „jaskini” – możliwie jest także tłumaczenie „grobie”.

⁵⁵ „dwa światła” – słońca i księżyc.

⁵⁶ „trzynaste królestwo” – owe czterysta tysięcy.

⁵⁷ „pokolenie bez króla” – pokolenie Seta, czyli prawdziwi gnostycy. Por. *Jubileusz* 15,32.

mężów⁵⁸, (12) ponieważ poznali (13) boga⁵⁹ przez wiedzę (14) prawdy. Będą oni żyli na wieki wieków, (15) ponieważ oni nie (16) skazili się swoimi żądzami (17) z aniołami, a także nie (18) dokonali dzieł (19) potęg, ale stanęli (20) przed nim w wiedzy (21) boga jak światło, (22) które wyszło z ognia (23) i krwi⁶⁰. Lecz my (24) dokonaliśmy wszelkich dzieł (25) potężnych (26) bezrozumnie. Chęlpiliśmy się w przestępstwach (27) (wszystkich) naszych uczynków (28) i woaliśmy przeciwko [bogu prawdy]. (29) Ale teraz wszystkie jego dzieła (30) wzięły górę, ponieważ (84) (1) on żyje na wieki. Te dzieła są przeciwko naszym (2) duchom, bo teraz my wiemy, że (3) nasze dusze na pewno umrą”. (4) Wówczas doszedł ich głos, (5) mówiący: „Michał, (6) Michar i Mnesinus⁶¹ – ci, (7) którzy są ponad świętym chrztem (8) i żywą wodą: ‘Dlaczego (9) wy wołaliście przeciwko żyjącemu (10) bogu bezprawnym głosem (11) i językiem (12) bezprawnym, i duszami (13) pełnymi krwi i nieczystymi (14) uczynkami? Jesteście przepelnieni (15) uczynkami, które nie pochodzą od prawdy, (16) lecz jednak wasze drogi są pełne (17) rozkoszy i radości. A po tym jak (18) zbeczcściliście wodę życia (19) wzbudziliście to wewnątrz (20) woli potęg, (21) którym zostaliście wydani, (22) aby im służyć. (23) Lecz wasze (24) myśli nie przypominały tych, [którzy byli spośród] (25) owych mężów, (26) których prześladowaliście, (27) ponieważ oni nie byli posłuszni waszym (28) żądzom, a (85) (1) ich owoce nie zwiędły. (2) Oni to staną się znani (3) wielkim eonom, ponieważ słowa (4) boga eonów, (5) jakie oni zachowali, nie zostały umieszczone (6) w księdze, ani [nie były] zapisane. (7) A aniołowie przyniosą je, (8) owe słowa, które całe pokolenia mężów (9) nie znają, gdyż (10) one będą na wysokiej (11) górze, na skale prawdy⁶². (12) Dlatego będą one nazywane (13) słowami niezniszczalnej (14) prawdy dla tych, którzy znają (15) wiecznego boga poprzez (16) mądrość wiedzy i (17) pouczenia wiecznych aniołów, (18) bo on zna wszystkie rzeczy’». (19) To są objawienia, które Adam przekazał Setowi, swojemu (20) synowi, a jego syn pouczył (21) swoje potomstwo o nich. (22) To jest sekretna (23) wiedza Adama, (24) którą on przekazał Setowi, a jest ona świętym (25) chrztem tych, którzy znają wieczną (26) wiedzę dzięki (27) narodzonym przez słowo i (28) zniszczalne światła, tych, (29) którzy pochodzą ze świętego nasienia – (30) Jesseusa, Mazareusa, Jessedekeusa⁶³ – (31) [żyjącej wody]. (32) Apokalipsa Adama.

⁵⁸ „tych mężów” – pokolenie Seta.

⁵⁹ „boga” – boga wiecznego, innego niż stwórcę (демиурга).

⁶⁰ „ognia i krwi” – obraz ocalenia przed sądem.

⁶¹ „Michał, Michar i Mnesinus” – imiona często pojawiające się w kontekście chrztu, por. *Ewangelia Egipcjan* 64,14–20.

⁶² „na wysokiej górze, na skale prawdy” – umieszczenie słów prawdy w takim miejscu pozwoli im bezpiecznie przetrwać czas potopu i ognia. Zgodnie ze świadectwem Józefa Flawiusza Setianie przechwali swoją tradycję na blokach skalnych (*Dzieje dawnego Izraela* 1,69–71). Podobny motyw występuje w *Żywocie Adama i Ewy* 50,1–2, *Ewangelii Egipcjan* 68,1–26.

⁶³ „Jesseusa, Mazareusa, Jessedekeusa” – por. *Ewangelia Egipcjan* 66,10–22.